

แนวคิดและกลวิธีการสร้างสุนทรียภาพในกาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติการพระราชพิธี
บรมราชาภิเษกเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร โดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค
พุทธศักราช 2562

Concepts and Aesthetic Techniques in the Royal Barge Procession Chant
Composed in Honor of the Coronation Ceremony and the Royal River
Procession, B.E. 2562 (2019)

กษิรัช นันทิวรรวิภา

อาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ,

E-mail: kasidhaja.n@mail.rmutk.ac.th

กฤษฎา ปานเพ็ญ

อาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย วิทยาลัยนาฏศิลปร้อยเอ็ด สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์,

E-mail: kritsada.pantaewan@gmail.com

อัญชลี อภัยประไพษ์ ชิสซ์เลอร์

อาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ,

E-mail: unchalee.a@mail.rmutk.ac.th

Kasidhat Nantivathwipha

Lecturer, Thai Language Department, Rajamangala University of Technology Krungthep

Kritsada Pantaewan

Lecturer, Thai Language Department, Roi Et College of Dramatic Arts, Bunditpatanasilpa Institute

Anchalee Aphaiprapak Chiszler

Lecturer, Thai Language Department, Rajamangala University of Technology Krungthep

รับเข้า : 19 มิถุนายน 2568 แก้ไข : 18 กรกฎาคม 2568 ตอรับ : 22 กรกฎาคม 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาแนวคิดของกาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครโดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารคพุทธศักราช 2562 และ 2. เพื่อศึกษากลวิธีการสร้างสุนทรียภาพในกาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติ

การพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครโดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค พุทธศักราช 2562 ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหาในกาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติ เสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครโดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ประพันธ์โดย พลเรือตรี ทองย้อย แสงสินชัย ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 137 ตอนที่ 3 ข ประกาศ ณ วันที่ 16 มกราคม 2563 ด้วยวิธีการอ่านละเอียด (Close Reading) ส่งผลให้เห็นการนำเสนอแนวคิดและ กลวิธีสร้างสรรค์วรรณศิลป์ของกวี การนำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) แบบอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้เขียนได้นำเสนอแนวคิด 3 ประเด็น คือ แนวคิดที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ กวีสรรเสริญพระบารมีว่าทรงสง่างาม มีพระจริยวัตรที่ดี ทรงเปี่ยมด้วยน้ำพระทัย ทรงปกครองบ้านเมือง ให้มีความร่มเย็นและทรงเป็นหลักชัยของประเทศ แนวคิดที่เกี่ยวกับกระบวนเรือพระราชพิธี กวีชื่นชม ความงามของเรือในพระราชพิธีว่าเป็นภูมิปัญญาของช่างต่อเรือที่มีฝีมือควรค่าแก่การอนุรักษ์และเผยแพร่ แนวคิดที่เกี่ยวกับสภาพบ้านเมือง กวีชื่นชมสภาพบ้านเมืองในปัจจุบันว่ามีความสงบร่มเย็นด้วยพระบารมี ของพระมหากษัตริย์ ประชาชนมีความสามัคคี มีศีลธรรม และเชิญชวนให้ทุกคนรักหวงแหนแผ่นดิน ส่วนด้านการสร้างสุนทรียภาพ พบว่า กวีใช้กลวิธีการสร้างสุนทรียภาพด้านการใช้คำ การสรรคำ การหลากคำ เพื่อเน้นย้ำความหมายเพื่อการชื่นชม ด้านความไพเราะ ใช้วิธีการเล่นเสียง สัมผัสใน และมีการใช้โวหารภาพพจน์ ทั้งอุปมา อุปลักษณ์ และบุคลาธิษฐานเพื่อเน้นย้ำแนวคิดด้านการสรรเสริญพระบารมี

คำสำคัญ: แนวคิด กลวิธีการสร้างสุนทรียภาพ กาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติพุทธศักราช 2562

Abstract

This study aims to (1) examine the key concepts presented in the Royal Barge Procession Eulogy composed in honor of the 2019 Royal Coronation Ceremony of His Majesty King Rama X, and (2) analyze the literary techniques employed to create aesthetic effects in the text. This qualitative study uses content analysis of the eulogy written by Rear Admiral Thongyoi Saengsinchai, as published in the Royal Gazette, Volume 137, Part 3 Kor, dated January 16, 2020. The research methodology includes close reading to reveal the presentation of conceptual ideas and the poet's literary craftsmanship, along with inductive descriptive analysis to present the findings.

The results show that the poet conveys three central conceptual themes. First, the

idea concerning the monarchy: the poet praises the King for his majestic appearance, virtuous conduct, profound compassion, and his role in governing the country with peace and stability, serving as the nation's guiding force. Second, the idea concerning the royal barge procession: the poet admires the beauty of the ceremonial barges, emphasizing the craftsmanship of the shipbuilders, whose skills deserve preservation and dissemination. Third, the idea concerning the state of the nation: the poet extols the peaceful and prosperous condition of the country under the King's reign, portraying the people as united and virtuous, and calls upon all citizens to cherish and safeguard the nation. In terms of aesthetic construction, the poet skillfully employs various literary techniques. These include the use of rich and selective diction, synonym variation for emphasis, and sound devices such as alliteration and internal rhyme to enhance euphony. Figurative language, particularly similes, metaphors, and personification, is also employed to underscore the theme of royal glorification.

Keywords: Concepts, Techniques for creating aesthetics, Royal Barge Procession Eulogy of 2019

บทนำ

กระบวนการพยุหยาตราทางชลมารคหมายถึงกระบวนการแห่เสด็จพระราชดำเนินทางน้ำด้วยเรือพระราชพิธีตามลักษณะการยাত্রากระบวนทัพเรือในสมัยโบราณ ปรากฏหลักฐานในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา รวมทั้งสมุดภาพ “จิตรกรรมกระบวนพยุหยาตราเพชรพวงทางชลมารคสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช” (सानติ ภัคดีดำ, 2562) ใช้ในการเสด็จพระราชดำเนินไปในราชการต่าง ๆ ทั้งการส่วนพระองค์รวมทั้งการพระราชพิธี เช่น พระราชพิธีถวายผ้าพระกฐิน พระราชพิธีบรมราชาภิเษก โดยการจัดกระบวนพยุหยาตราทางชลมารคในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจัดกระบวนทัพเรืออย่างโบราณ ส่วนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนปลายมีการจัดกระบวนพยุหยาตรา 2 กระบวน คือ กระบวนพยุหยาตราใหญ่ และกระบวนพยุหยาตราน้อย (บัญชา ศรีชัย, เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี และจตุพร ศรีม่วง, 2566)

ภาพเรือเป็นวรรณคดีที่ปรากฏหลักฐานตั้งแต่สมัยอยุธยา นับตั้งแต่บทพระนิพนธ์ในเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศรจนถึงพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีเนื้อหาทำนองบทนิราศ

เพื่อสำเร็จอารมณ์ ส่วนการนำภาพให้เรือมาประยุกต์ใช้ในเรือพระราชพิธีเกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กวีประพันธ์บทกวีให้เรือสำหรับใช้ในพระราชพิธีลอยพระประทีปเพื่อบูชาพระรัตนตรัยและจุดพระประทีป ต่อมาได้มีการจัดให้เรือในพระราชพิธีเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์และเผยแพร่ให้ประชาชนได้ร่วมเฉลิมฉลองครั้งแรกในงานพระบรมราชาภิเษกสมโภช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว นับแต่นั้นมาจึงได้มีการพัฒนาเป็นบทสรรเสริญพระมหากษัตริย์จนถึงปัจจุบัน (ธีรพัฒน์ พูลทอง, 2567)

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ มหิศรภูมิพลราชวรางกูร กิติสิริสมบูรณอดุลยเดช สยามินทราธิเบศรราชวโรดม บรมนาถบพิตร พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเข้าพระราชพิธีบรมราชาภิเษก วันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 พระราชพิธีบรมราชาภิเษก แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย พระราชพิธีเบื้องต้น จัดระหว่างวันที่ 6 – 23 เมษายน พ.ศ. 2562 คือ การจัดเตรียมการพระราชพิธี พระราชพิธีเบื้องกลางและพระราชพิธีบรมราชาภิเษก จัดระหว่างวันที่ 4 – 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2562 และพระราชพิธีเบื้องปลาย เป็นการเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครโดยริ้วกระบวน พยุหยาตราสถลมารค ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีขึ้นในวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2562

การเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครโดยริ้วกระบวนพยุหยาตราสถลมารค วันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2562 นาวาเอกทองย้อย แสงสินชัย ได้ประพันธ์กาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติขึ้นใหม่ เรียกว่า “กาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสสมหามงคลการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเสด็จเลียบพระนคร โดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค วันที่ 12 ธันวาคม พุทธศักราช 2562” เนื้อหามี 3 องค์ ได้แก่ บทสรรเสริญพระบารมี บทชมเรือ และบทชมเมือง ยังคงรูปแบบขนบการแต่งกาพย์เห่เรือของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศรทั้งรูปแบบคำประพันธ์ เนื้อหา กลวิธีการแต่งและการใช้สำนวนโวหาร คือ แต่ละองค์ประกอบด้วยบทโคลงสี่สุภาพจำนวน 1 บท และตามด้วยกาพย์ยานี 11 จนจบเนื้อความ โดยเนื้อหาประกอบด้วยการสรรเสริญพระบารมี การชื่นชมพระราชกรณียกิจ การถวายพระพร ส่วนบทชมเรือและบทชมเมือง ใช้ทั้งการบรรยาย การพรรณนาและการเปรียบเทียบ ซึ่งมีลักษณะเด่น ในด้านเสนอแนวคิดและใช้กลวิธีในการประพันธ์เพื่อสร้างสุนทรียภาพอันเป็นลักษณะเด่นของกาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสสมหามงคลการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เสด็จเลียบพระนคร โดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค วันที่ 12 ธันวาคม พุทธศักราช 2562

จากหลักการและเหตุผลข้างต้น คณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อใช้เป็นแนวทางศึกษาแนวคิดและกลวิธีการสร้างสุนทรียภาพในกาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติ การพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครโดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค พุทธศักราช 2562 โดยคณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสร้างสุนทรียภาพในภาพยนต์เหวี่ยง โดยศึกษาข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ของสุนิสา มั่นระวัง (2529) ได้วิเคราะห์ภาพยนต์เหวี่ยงสมัยอยุธยาตอนปลายจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ยุคปัจจุบัน จำนวน 9 ส่วน พบวิธีการสร้างสุนทรียภาพของการประพันธ์ มีการใช้คำการสรรคำโวหาร ภาพยนต์เหวี่ยงที่ไพเราะที่สุดและเป็นแบบอย่างของการแต่งภาพยนต์เหวี่ยงในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์คือภาพยนต์เหวี่ยงพระนิพนธ์เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร สอดคล้องกับวิทยานิพนธ์ของ วีระนุช จารวัฒน์ (2550) ได้ศึกษาขนบการสืบทอดและศิลปะการประพันธ์ภาพยนต์เหวี่ยงตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายจนถึงรัตนโกสินทร์ปัจจุบัน จำนวน 10 ส่วน พบว่า กวีมีความสามารถในการใช้ศิลปะการประพันธ์โดยแต่งตามขนบการประพันธ์ ใช้สัมผัสนอก สัมผัสใน โวหารภาพพจน์ทำให้มีความไพเราะ กวีบางท่านมีวัจนลีลาเฉพาะจนเป็นเอกลักษณ์ควบคู่กับการสืบทอดขนบ ในการประพันธ์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านเนื้อหาของภาพยนต์เหวี่ยง จากบทความวิจัยของกริกมล หนูเกื้อ (2566) ได้เสนอบทวิเคราะห์ลักษณะเด่นและคุณค่าในฐานะบันเทิงทางประวัติศาสตร์ของภาพยนต์เหวี่ยงในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จำนวน 15 ส่วน พบว่าเนื้อหาและโอกาสที่แต่งมีลักษณะเด่น 2 ลักษณะคือ เนื้อหาเป็นวรรณกรรมยกย่องพระเกียรติและวรรณกรรมพุทธบูชา ด้านคุณค่าของวรรณกรรมคือเป็นบันเทิงเหตุการณ์และประวัติศาสตร์ เช่นเดียวกับข้อมูลของบทความวิจัยของ อธิพัฒน์ พูลทอง (2567) ได้ศึกษาวิเคราะห์สาระสำคัญของภาพยนต์เหวี่ยง: การสืบทอดและการปรับประยุกต์โดยศึกษาจากบทภาพยนต์เหวี่ยงจากสมัยอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ปัจจุบัน จำนวน 21 เรื่องจากผู้แต่ง 12 คน ผลการศึกษาเนื้อหาในภาพยนต์เหวี่ยงยุคแรกเพื่อสำเร็จอารมณ์ ส่วนการประยุกต์บทเพื่อใช้ในพระราชพิธีเริ่มมีตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงปัจจุบัน มีเนื้อหาที่สรรเสริญเฉลิมพระเกียรติเริ่มมีในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรวมทั้งมีการนำเสนอพระราโชบายด้านการปกครอง การเชิดชูชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์อันเป็นสถาบันหลักของชาติ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า การแต่งภาพยนต์เหวี่ยงในยุคปัจจุบัน กวียังคงรักษารูปแบบฉันทลักษณ์แบบเดิม มีการสร้างสรรค์ผลงานตามแบบขนบการประพันธ์ ทั้งการเล่นเสียง สรรคำ การใช้ภาพพจน์ ส่วนด้านเนื้อหาบางส่วนแตกต่างจากขนบการประพันธ์ภาพยนต์เหวี่ยงตั้งแต่สมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่มีท่วงทำนองนิราศเปรียบเทียบกับคนรักและความรักปรับเปลี่ยนเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ เมื่อได้ศึกษาบทประพันธ์ภาพยนต์เหวี่ยงเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสมหามงคลการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเสด็จเลียบพระนคร โดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค วันที่ 12 ธันวาคม พุทธศักราช 2562 พบว่า กวีได้นำเสนอแนวคิดและกลวิธีการสร้างสรรค์งานที่มีลักษณะเด่นทั้งด้านเนื้อหาและคุณค่าทางวรรณศิลป์ คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิเคราะห์แนวคิดกลวิธีการ

สร้างสรรค์รูปภาพที่ปรากฏในภาพย์เหเรือเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสมหามงคลการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เสด็จเลียบพระนคร โดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค วันที่ 12 ธันวาคม พุทธศักราช 2562 เพื่อให้ทราบวิธีการนำเสนอแนวคิดและกลวิธีการสร้างสรรค์รูปภาพของบทประพันธ์เฉลิมพระเกียรติในยุคปัจจุบัน สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางศึกษาวรรณกรรมร่วมสมัย และเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาข้อมูลวรรณกรรมในรูปแบบอื่นที่สัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรมไทย ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดของภาพย์เหเรือเฉลิมพระเกียรติการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครโดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค พุทธศักราช 2562
2. เพื่อศึกษากลวิธีการสร้างสรรค์รูปภาพในภาพย์เหเรือเฉลิมพระเกียรติการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครโดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค พุทธศักราช 2562

สมมติฐานการวิจัย

กวีสร้างสรรค์แนวคิดของภาพย์เหเรือเฉลิมพระเกียรติฯ ด้วยความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และประเทศชาติโดยใช้กลวิธีการสร้างสรรค์รูปภาพเพื่อสื่อความหมายและความไพเราะ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ภาพย์เหเรือเฉลิมพระเกียรติฯ หมายถึง ภาพย์เหเรือเฉลิมพระเกียรติเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครโดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก วันพฤหัสบดีที่ 12 ธันวาคม พุทธศักราช 2562
2. แนวคิด หมายถึง ความคิดสำคัญที่ปรากฏในภาพย์เหเรือเฉลิมพระเกียรติฯ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการสรรเสริญพระบารมี แนวคิดที่เกี่ยวกับกระบวนเรือพระราชพิธี และแนวคิดเกี่ยวกับสภาพบ้านเมือง
3. กลวิธีการสร้างสรรค์รูปภาพ หมายถึง การสรรคำในภาพย์เหเรือเฉลิมพระเกียรติฯ เพื่อให้เกิดความงามในบทประพันธ์ ได้แก่ กลวิธีการใช้เสียง การสรรคำ การใช้ภาพพจน์ เพื่อสร้างความไพเราะ
4. กวี หมายถึง นาวาเอก ทองย้อย แสงสินชัย (ปัจจุบัน คือ พลเรือตรี ทองย้อย แสงสินชัย ภาควิชาภาษาอังกฤษ ราชบัณฑิตยสถาน) ผู้ประพันธ์ภาพย์เหเรือเฉลิมพระเกียรติเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครโดย

กระบวนพยุหยาตราทางชลมารค เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก วันพฤหัสบดีที่ 12 ธันวาคม พุทธศักราช 2562

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพยนต์เหวี่ยงและกลวิธีการสร้างสุนทรียภาพในบทร้อยกรอง จากนั้นคัดเลือกเฉพาะภาพยนต์เหวี่ยงเฉลิมพระเกียรติเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร โดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารค เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก วันพฤหัสบดีที่ 12 ธันวาคม พุทธศักราช 2562 ประพันธ์โดย นาวาเอก ทองย้อย แสงสินชัย (ปัจจุบัน คือ พลเรือตรี ทองย้อย แสงสินชัย ภาควิชาศิลปการช่าง จักรวรรดิ) ที่ใช้สำหรับการเหวี่ยงสำหรับการเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครโดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารคเป็นการเฉพาะ ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 137 ตอนที่ 3 ข ประกาศ ณ วันที่ 16 มกราคม 2563 เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ (descriptive analysis)

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาแนวคิดและกลวิธีการสร้างสรรค์สุนทรียภาพด้วยวิธีการ “อ่านละเอียด” (Close Reading) เพื่อให้เห็นถึงกระบวนการสร้างสรรค์วรรณศิลป์อันสัมพันธ์กับการถ่ายทอดแนวคิดที่เปี่ยมด้วยความจงรักภักดีของกวีในฐานะตัวแทนของพลกนิกรชาวไทยที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยคณะผู้วิจัยสร้างแบบบันทึกข้อมูลเป็นเครื่องมือสำหรับการศึกษา “แนวคิด” และ “กลวิธีการสร้างสุนทรียภาพ” โดยวิเคราะห์ “ตัวบท” ทั้งหมดโดยละเอียด

3. ขั้นสรุปผลและอภิปรายผล

คณะผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาสรุปผลด้วยวิธีอุปนัยและอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างเป็นระบบในลักษณะของการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาภาพยนต์เหวี่ยงเฉลิมพระเกียรติฯ พบว่า กวีเสนอแนวคิดและกลวิธีการสร้างสุนทรียภาพ ดังนี้

1. แนวคิดสำคัญ 3 แนวคิด คือ 1) แนวคิดที่เกี่ยวกับการสรรเสริญพระบารมี 2) แนวคิดที่เกี่ยวกับกระบวนเรือพระราชพิธี และ 3) แนวคิดที่เกี่ยวกับสภาพบ้านเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

2. กลวิธีการสร้างสุนทรียภาพด้วยกลวิธีการสื่อความหมาย และ กลวิธีการสร้างความไพเราะ

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษา เป็นลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวคิดในภาพยนต์เหรีเณลิมพระเกียรติการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเสด็จพระราชดำเนิน เลียบพระนคร โดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารคพุทธศักราช 2562

แนวคิด ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Concepts” หมายถึง เนื้อหาสำคัญที่ปรากฏในงานประพันธ์ เป็นสาระสำคัญที่สุดในงานเขียนซึ่งผู้แต่งนำเสนอหรือสื่อสารไปยังผู้อ่าน โดย อุดม หนูทอง (2522) อธิบายว่าแนวคิดคือสาระหรือสัจจะที่ผู้ประพันธ์เห็น เชื่อถือ หรือยึดถือ และประสงค์สื่อสารไปยังผู้อ่าน ประกอบด้วยแนวคิดหลักและแนวคิดย่อย ดังนั้น แนวคิดในภาพยนต์เหรีเณลิมพระเกียรติฯ จึงหมายถึง ความคิดสำคัญที่กวีต้องการนำเสนอในภาพยนต์เหรีเณลิมพระเกียรติฯ

ผลการศึกษาแนวคิดที่ปรากฏในภาพยนต์เหรีเณลิมพระเกียรติฯ มีดังนี้

1.1 แนวคิดที่เกี่ยวกับการสรรเสริญพระบารมี

จากการศึกษาภาพยนต์เหรีเณลิมพระเกียรติฯ พบว่า กวีประพันธ์ภาพยนต์เหรีเณลิมพระเกียรติฯ โดยปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับการสรรเสริญพระบารมี ดังต่อไปนี้

1.1.1 พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นความปิติยินดีแห่งอาณาจักร

ตัวอย่างบทประพันธ์ที่ กวีถ่ายทอดแนวคิดที่สร้างความปิติยินดีแก่ประเทศชาติและประชาชนชาวไทย ตามบทประพันธ์ ดังนี้

๑ พระ - ไตรรัตน์ะแก้ว	แผ่ฉมมาร
บรม - ทิพย์โสฬสสถาน	เทพถ้วน
ราชา - อธิราชบุราณ	บุรพกษัตริย์
ภิเษก - เสกสรรพรพรล้น	หลังฟ้ามาถวาย

เนื้อหาจากบทภาพยนต์เหรีเณลิมพระเกียรติฯ ข้างต้นกล่าวถึง “การพระราชพิธีบรมราชาภิเษก” ว่าพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นที่ชื่นชมโสมนัสของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายได้แก่ พระรัตนตรัย เทวอทิเทพ พระบูรพมหากษัตริย์ราชเจ้า ต่างร่วม “เสกสรรพรพร” ส่งผลต่อความสงบสุขแก่ประเทศชาติและประชาชน นอกจากนี้ กวียังเสนอแนวคิดว่าการที่พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขึ้นครองราชย์ ส่งผลให้ความทุกข์และความเสียใจของประชาชนต่อการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรนั้นผ่านพ้นไป ด้วยวิธีเปรียบเทียบกับแสงแรกของพระอาทิตย์ที่ส่องแสงสว่างแก่แผ่นดินอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

๑ ดังรุ่งอรุณเริ่ม	แสงสุขเสริมสืบสุนธี
สว่างสร้างกังวล	ผุดผ่องผ่านผองภัย
๑ พระเอยพระผ่านผ้า	ที่ไศกเศร้าม่ายสลดใส
คนท้อขอถอดใจ	ค่อยฟื้นไขขึ้นครามครัน

นอกจากนี้ กวีใช้กลวิธีเสนอแนวคิดด้วยวิธีเปรียบเทียบพระคุณธรรมของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่าเหมือนน้ำทิพย์อันหลังจากพาค้ำหลังชโลมจิตใจสุขชีวิตของประชาชนให้ชุ่มชื้น อันแสดงให้เห็นถึงความปิติยินดีที่ชัดเจน ดังนี้

๑ ทรงธรรมปานน้ำทิพย์	เทพไทยียบหยาดสวรรค์
ชุ่มชื่นสุขชีวัน	เป็นมิ่งขวัญแห่งชีวา

จากบทกวีให้เรื่อเฉลิมพระเกียรติฯ ที่กวีนำเสนอแนวคิดว่า พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นความปิติยินดีแห่งอาณาจักรนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความจงรักภักดี และความเชื่อมั่น ในพระมหากษัตริย์พระองค์ใหม่ ทรงเป็น “หยาดทิพย์” จากพาค้ำหลังรดชโลมใจ ของปวงชนให้ชุ่มเย็นอย่างแท้จริง

1.1.2 พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสง่างามยิ่งด้วยพระบารมี

ตัวอย่างที่กวีนำเสนอแนวคิดด้านพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า ทรงมีความสง่างามสมเป็นขัตติยกษัตริย์ ดังนี้

๑ พระเอยพระผ่านพิภพ	สุขสงบบงามสง่า
ปานเพชรเก็จก่องนภา	ประดับฟ้าประดับไทย

กวีถ่ายทอดแนวคิดการสวดดีพระเกียรติคุณของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งราชวงศ์จักรี ด้วยวิธีเปรียบเทียบกับเพชรที่ส่องประกายงดงามอยู่บนฟ้า มีนัยหมายถึงพระองค์ ทรงเปี่ยมด้วยพระบุญญาบารมี ส่งผลให้เกิดความสุข ความสงบแก่ประเทศชาติบ้านเมือง ความว่า

๑ เดชะพระบารมี	วงศ์จักรีจึงเกริกไกร
ทวีโชคทวีชัย	ทวีสุขทุกวารวัน

นอกจากนี้ กวียังเสนอแนวคิดว่า พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปี่ยมด้วยพระบุญญาบารมีที่ทรงสั่งสมมาแต่ “ปางบรรพ์” จึงทรงปกครองบ้านเมืองและทรงสร้างสรรค์ความเจริญ ให้แก่ประเทศ ความว่า

๑ พระเอยพระผ่านเมือง	ไทยประเทืองประทับขวัญ
ปวงบุญแต่ปางบรรพ์	พระทรงธรรม์จึงทรงไทย

จากข้อมูลข้างต้น กวีถ่ายทอดแนวคิดด้านความสง่างามของพระองค์ในฐานะพระมหากษัตริย์ สอดคล้องกับพุทธดำรัส ความว่า "ราชา ภูมิธสฺส ปญฺญาณํ" พระราชาเป็นสง่าแห่งแว่นแคว้นอย่างแท้จริง

1.1.3 พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระปรีชาในการบริหารบ้านเมือง

ตัวอย่างที่กวีถ่ายทอดแนวคิดที่พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงบริหารบ้านเมืองด้วยพระปรีชาสามารถ โดยใช้คำว่า “ปิ่นเพชร” เปรียบเทียบพระปรีชาสามารถและพระวิริยอุตสาหะ จนทรงสามารถพลิกฟื้นสถานการณ์บ้านเมืองให้กลับมาเจริญรุ่งเรือง ความว่า

๑ พระทศมินทร์ปานปิ่นเพชร จึงสำเร็จเด็จไพบรินทร์
 พินฟ้าพินธานินทร์ จงภิญโญยิ่งไอลหาร

นอกจากนี้กวีถ่ายทอดแนวคิดด้านพระบรมเดชาภาพที่ทรงสามารถชนะ “มวลหมู่มาร” ซึ่งหมายถึง ปัญหา อุปสรรค ของประเทศชาติให้พ่ายแพ้ไปด้วยพระบารมีของพระองค์ ความว่า

๑ พระเอยพระผ่านฟ้า พระเดชาจงฉายฉาน
 แม่นมีมวลหมู่มาร จูงมอดม้วยด้วยพระบารมี

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า กวีประพันธ์กาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติฯ มุ่งเสนอแนวคิดเทิดทูนพระมหากษัตริย์ว่าทรงบริหารบ้านเมืองด้วยพระปรีชาสามารถโดยเปรียบเทียบความแข็งแกร่งประดุจเพชรที่เหล่าหมู่มารร้ายต้องพ่ายแพ้แก่พระบารมี

1.1.4 พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นที่จงรักภักดีของประชาชน

ตัวอย่างการเสนอแนวคิดที่พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นที่จงรักภักดีของประชาชน ดังนี้

๑ แกร่งรักแห่งทวยราษฎร์ หลอมรวมชาติสืบศาสน์สมัย
 ร้อยถ้อยร้อยดวงใจ ถวายไถ่องค์ทศมินทร
๑ ขอจงทรงพระเกษม เอิบอิมเอดมั่งองค์อินทร์
 พระกมลหมดมลทิน ผ่องใสภินันต์เพชรพราย

จากบทประพันธ์ข้างต้น กวีเสนอแนวคิดที่พระองค์ทรงเป็นศูนย์รวมใจและทรงเป็นที่รักของประชาชน คนไทยทั้งชาติจึงร่วมใจถวายพระพรชัยให้พระองค์ทรงพระเกษมสำราญ สืบไป

1.2 แนวคิดที่เกี่ยวกับกระบวนการเรือพระราชพิธี

กวีถ่ายทอดแนวคิดด้านความสง่างามของกระบวนการเรือพระราชพิธี และภูมิปัญญาด้านนาวาสถาปัตยกรรมของช่างไทย ในกาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติฯ รวมทั้งการเชิญชวนให้ร่วมกันอนุรักษ์และเผยแพร่นาวาสถาปัตยกรรม ดังนี้

1.2.1 ความสง่างามของกระบวนการเรือ

ตัวอย่างการแสดงแนวคิดด้านความสง่างามของกระบวนการเรือ เช่น

๑ ลอยลำงามสง่าแม่น	มณีสวรรค์
หยาดโผยมเพียงหยัน	ยั่วฟ้า
เหมราษผาดผายผัน	โผนแผ่น นภาฤ
พวยพะแพรพรายถ้ำ	ถ้ำพร้อมผันผยอง

กวีถ่ายทอดแนวคิดด้านความงามของกระบวนเรือพระราชพิธีด้วยวิธีเปรียบเทียบว่างดงาม ประดุจอัญมณีจากสรวงสวรรค์ กวีใช้คำว่า “เหมราษ” หมายถึง เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ ซึ่งเป็นเรือพระที่นั่งสำคัญที่สุดของกระบวนที่กำลังแล่นไปข้างหน้างดงามประดุจจะล่องลอยไปบนผืนฟ้า

1.2.2 ภูมิปัญญาด้านนาเวศสถาปัตยกรรมของช่างไทย

ตัวอย่างการเสนอแนวคิดโดยใช้ความงามของเรือสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาอันล้ำค่าให้ผู้อ่านเห็นความสามารถทางการต่อเรือของช่างไทยอย่างชัดเจน ดังตัวอย่าง

๑ หยาดฟ้ามารองบาท	งามผุดผาดพิลาสโฉม
ฝีมือสื่อโลกโลม	หล้าเลื่องลือปานทิพย์ทำ

กาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติฯ บทนี้ กวีใช้วิธีเปรียบเทียบความงามของเรือว่าเป็นการสร้างสรรค์ผลงานของทวยเทพด้วยคำว่า “ปานทิพย์ทำ” เป็นการสื่อให้เห็นถึงฝีมืออันงดงามและวิจิตรบรรจงอย่างยอดเยี่ยมจนเป็นที่เลื่องลือไปทั่วโลกของช่างต่อเรือไทย นอกจากนี้ยังมีบทที่ชื่นชมศิลปกรรมความงามของเรือในพระราชพิธี ดังนี้

๑ ศิลปกรรมล้ำเลิศเหลือ	ลวดลายเรือลั่นโสนี
ท่อนไม้ไร้ชีวิต	มีชีวิตคิดเหมือนเป็น

จากบทประพันธ์ข้างต้น กวีได้เสนอแนวคิดชื่นชมฝีมือของช่างต่อเรือไทยว่าสามารถสร้างสรรค์ผลงานจากท่อนไม้ธรรมดาให้มีลวดลายสวยงามเสมือนมีชีวิต

1.2.3 การอนุรักษ์นาเวศสถาปัตยกรรม

ตัวอย่างการเสนอแนวคิดการเชิญชวนชาวไทยให้ตระหนักถึงความสำคัญของศิลปกรรมการต่อเรือพระราชพิธีอันเป็นภูมิปัญญาของช่างไทย พร้อมเชิญชวนให้ร่วมกันอนุรักษ์และเผยแพร่งาน ของช่างไทยให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาชาวโลก ความว่า

๑ ควรสืบควรรักษา	ควรคู่ค่าควรเมืองสม
ควรเชิดควรชื่นชม	ควรภูมิใจไทยทั้งมวล
ฯลฯ	

๑ ฝากโลกให้รู้จัก	ฝากศรีศักดิ์วีรญาณศิลป์
ฝากนามสยามินทร์	ฝากฝีมือชื่อไทยเอย

แนวคิดจากบทประพันธ์ข้างต้น กวีได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของनावาสถาปัตยกรรมว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การรักษาและสืบสานไว้เป็นความภาคภูมิใจของคนไทยทุกคน ตลอดจนร่วมกันเผยแพร่ความงดงามอันเป็นเอกลักษณ์ของไทยให้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาชาวโลก

1.3 แนวคิดชื่นชมสภาพบ้านเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

จากการศึกษาภาพยนต์เรื่องเฉลิมพระเกียรติฯ พบว่า กวีนำเสนอแนวคิดให้ผู้อ่านเห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของกรุงเทพมหานครยุคใหม่ ดังนี้

1.3.1 ความงดงามของบ้านเมืองในปัจจุบัน

ตัวอย่างการถ่ายทอดแนวคิดด้านความเจริญรุ่งเรืองของกรุงเทพมหานครยุคใหม่ที่ทันสมัยและเป็นเมืองแห่งศิลปกรรม ดังตัวอย่าง

๑ เจ้าพระยาเสง่าเพ็ญ	ธารสวรรค์
กรุงเทพเพนทรทัน	ถิ่นฟ้า
ใจไทยย่อมทศวรรษ	หอมทิพย์ ธรรมแฮ
ตราบนี้นี่เมื่อหน้า	เมื่อโน้นนิรันดร์เกษม
๑ กรุงเทพคือกรุงธรรม	งามเลิศล้ำด้วยน้ำใจ
งามนอกไม่หลอกใคร	พร้อมงามในจริงใจครัน

ภาพยนต์เรื่องเฉลิมพระเกียรติฯ บทดังกล่าวนี้ กวีมุ่งพรรณนาถึงความรุ่งเรือง ความงดงาม และความสงบสุขของประเทศไทย โดยเปรียบแม่น้ำเจ้าพระยาดัง “ธารสวรรค์” และกรุงเทพมหานครเปรียบดังสรวงสวรรค์ เป็นการพรรณนาสภาพบ้านเมืองด้วยภาษาวรรณศิลป์เพื่อสื่อแนวคิดให้เห็นถึง ภาพความเจริญรุ่งเรืองของเมืองหลวงของไทยและคุณภาพประชากรได้อย่างเด่นชัด

1.3.2 ความมีศิลปกรรมคนไทย

ผลการศึกษาพบว่า กวีถ่ายทอดแนวคิดที่ประเทศไทยเป็นบ้านเมืองแห่งศิลปกรรมมีวัดวาอารามที่วิจิตรด้วยศิลปกรรม แม้สภาวะการณ์ของโลกที่วุ่นวายด้วยภัยพิบัตินานาประการแต่ด้วยศิลปกรรมของคนไทยจึงเป็นเกราะป้องกันภัยและบันดาลความสุขสงบแก่ประเทศชาติ ความว่า

๑ เป็นถิ่นแห่งศิลปกรรม	รุ่งเรืองล้ำมอาราม
โลกร้อนไฟลูกยาม	แดนสยามยังร่มเย็น
นอกจากนี้ กวียังเสนอแนวคิดที่คนไทยเป็นผู้มีน้ำใจ โอบอ้อมอารี ดังบทประพันธ์	
๑ ความรู้อาจไม่หลากหลาย	แต่ความรักไม่รองใคร
น้ำใจจริงมากเพียงใด	แพ้น้ำใจที่ไหลแรง

1.3.3 ความจงรักภักดีต่อสถาบันของคนไทย

จากการศึกษาพบว่า กวีสื่อแนวคิดว่าคุณคนไทยมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างเด่นชัด ดังตัวอย่าง

๑ รักดีจักรีวงศ์	ทุกพระองค์คือธงชัย
ร้อยรักร้อยใจไทย	ร้อยดวงใจจอมจักรี

จากข้อมูลข้างต้น การเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสภาพบ้านเมืองของกวีสามารถสรุปได้ว่า กวีมีความชื่นชมคนไทยในยุคนี้ว่าเป็นผู้ที่มีศีลธรรม มีน้ำใจ มีความกตัญญูจากวรรณคดี “คุณใครสร้างค้ำใจจำ” รวมทั้งคนไทยมีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

2. กลวิธีการสร้างสุนทรียภาพในภาพยนต์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร โดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารคพุทธศักราช 2562

วิรุณ ตั้งเจริญ (2546) และดวงมน จิตรจักษ์ (2566) ได้ให้ความหมายของสุนทรียภาพสอดคล้องกันว่า สุนทรียภาพ หมายถึง ความรู้สึกในความงาม ภาพในความคิดหรือภาพของความงามในสมอง (Image of Beauty) ศักยภาพ การรับรู้ ความงามที่สามารถสัมผัสหรือรับความงามได้ต่างกัน จึงสามารถสรุปได้ว่า สุนทรียภาพคือความงามที่อาจเกิดจากภาพ จากเสียง จากจินตภาพจากตัวอักษร เพื่อถ่ายทอดอารมณ์ แนวคิดของกวีเพื่อสื่อสารให้ผู้อ่านได้รับทราบเกิดความซาบซึ้ง สะเทือนอารมณ์ ไปกับความไพเราะงดงามทางวรรณศิลป์

ผลการศึกษาการวิเคราะห์การสร้างสุนทรียภาพในภาพยนต์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติฯ พบว่า กวีใช้กลวิธีการสร้างสุนทรียภาพด้วย “กลวิธีการสื่อความหมาย” และ กลวิธี “การสร้างภาพไพเราะ” ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1 กลวิธีการสื่อความหมาย

ตัวอย่างกลวิธีการสื่อความหมายด้วยวิธี “หลายคำ” ที่สื่อความหมายถึงพระมหากษัตริย์ เช่น พระผ่านพิภพ พระผ่านเมือง พระผ่านฟ้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังใช้คำว่า “พระทศมินทร์” ซึ่งหมายถึงพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนี้

๑ พระทศมินทร์ปานปิ่นเพชร	จึงสำเร็จเด็จไพริந்தร์
พินฟ้าพินธานินทร์	จงภิญโญยิ่งโอฬาร

2.2 กลวิธีการสร้างความไพเราะ

ตัวอย่างกลวิธีสร้างความไพเราะในบทกวีเห่เรือเฉลิมพระเกียรติฯ โดยใช้การเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ เช่น

2.2.1 การเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ

๑ สุวรรณหงส์ลงลอยล่อง	งามผุดผ่องล่องลอยล้า
นคราฆผาดโผนนำ	ภุชงค์ล้ำแผ่นโผนลอย

ตัวอย่างบทประพันธ์ข้างต้นพบว่ากวีใช้กลวิธีการเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะที่ส่งเสริมความไพเราะของบทประพันธ์ ดังเห็นได้จากวรรคระดับ กวีเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ /ล/ คือ ลง-ลอย-ล่อง และวรรณศรี กวีเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ /ph/ และ /l/ คือ ผุด-ผ่อง และ ล่อง-ลอย-ล้า กลวิธีนี้ก่อให้เกิดความไพเราะทางเสียงอันสัมพันธ์กับความหมาย ก่อให้เกิดจินตภาพด้านความงดงามของเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ในฐานะเรือพระที่นั่งทรงได้อย่างเด่นชัด

2.2.2 การใช้คำซ้ำ

๑ ทรงศีลทั้งทรงสัตย์	จึงทรงฉัตรจึงทรงชัย
บัวบุญจึงแบ่งใบ	อุบลบานบนธารธรรม

ตัวอย่างข้างต้น กวีใช้กลวิธีการใช้คำซ้ำ “ทรง” ซึ่งเป็นความหมายเดียวกันในวรรคระดับ และวรรณศรี ส่งผลให้เกิดความไพเราะทางเสียงที่นอกเหนือไปจากการถ่ายทอดเนื้อหาและแนวคิด

2.3 กลวิธีการใช้ภาพพจน์

ภาพพจน์ (Figures of Speech) คือ คำ หรือ กลุ่มคำ ที่เกิดจากกลวิธีการใช้คำเพื่อให้เกิดภาพที่แจ่มชัดและลึกซึ้งในใจของผู้อ่านและผู้ฟัง โดยภาพพจน์จะต้องเป็นผลของการใช้คำอย่างมีศิลปะด้วย “กลวิธีการเปรียบเทียบ” เช่น คลื่นซบฝั่ง (บุคลาธิษฐาน) ผมของเขาวาวเหมือนดอกเลา (อุปมา) เป็นต้น (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2549)

จากการศึกษาภาพย่นเรือเฉลิมพระเกียรติฯ พบว่า กวีใช้ภาพพจน์เพื่อเสริมแนวคิดให้มี ความเด่นชัดมากขึ้น ตัวอย่างภาพพจน์ที่ปรากฏในภาพย่นเรือเฉลิมพระเกียรติฯ เช่น การใช้ภาพพจน์อุปมา ภาพพจน์อุปลักษณ์ และภาพพจน์บุคลาธิษฐาน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.3.1 ภาพพจน์อุปมา (Simile)

ภาพพจน์อุปมา (Simile) คือ ภาพพจน์ที่เปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกันโดยใช้คำเชื่อมโยง เช่น เหมือน ดุจ ดัง เช่น ปาน ราว ประหนึ่ง เทียม เป็นต้น (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2549)

ภาพย่นเรือเฉลิมพระเกียรติฯ มีการใช้ภาพพจน์อุปมาในการเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวหลายแห่ง โดยมักเปรียบเทียบกับเทพยดาและสิ่งมงคล ส่งผลให้บทกวีมีความเด่นชัดในด้านพระเกียรติคุณ เช่น

๑ ตั้งรุ่งอรุณเริ่ม

แสงสุขเสริมสืบสนธิ์

สว่างสร้างกังวล

ผุดผ่องพ้นผ่านผองภัย

กวีใช้คำว่า “ตั้งรุ่งอรุณ” เปรียบเทียบว่าการขึ้นครองราชสมบัติของพระองค์เหมือนเช้าวันใหม่อันสดใส ขจัดความมืดมนอันได้แก่ความกังวลและผองภัยต่าง ๆ ให้ผ่านพ้นไป นอกจากนี้ กวีแสดงการเปรียบเทียบว่าการเป็นธรรมราชาของพระองค์เหมือนกับ “น้ำทิพย์” ที่ชุบชีวิต ของประชาชน ความว่า

๑ ทรงธรรมปานน้ำทิพย์

เทพไทหิบบหยาดสวรรค

ชุ่มชื่นชุบชีวิต

เป็นมิ่งขวัญแห่งชีวา

นอกจากนี้ กวีถวายพระพรขอให้พระองค์ทรงพระเกษมสำราญเช่นเดียวกับพระอินทร์และขอให้พระราชหฤทัยของพระองค์ปราศจากมลทินและผองใสเช่นเดียวกับเพชรน้ำงามที่สุกใสโดยใช้คำว่า “ตั้ง” เป็นคำเชื่อมโยง ดังนี้

๑ ขอจทรงพระเกษม

เอิบอัมเอดังองค์อินทร์

พระกมลหมดมลทิน

ผ่องโสณดั่งเพชรพราย

2.3.2 ภาพพจน์อุปลักษณ์

ภาพพจน์อุปลักษณ์ (Metaphor) คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบที่นำลักษณะเด่นของสิ่งที่ต้องการมาเปรียบเทียบกับสิ่งที่ โดยไม่มีคำเชื่อมโยง หรือ บางครั้งอาจมีคำว่า “เป็น” หรือ “คือ” เพื่อเชื่อมโยง (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2549) ตัวอย่างการใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ เช่น

๑ พระเอย พระผ่านฟ้า

พระเดชาจงฉายฉาน

แม้นมีมวลงหม่มาร

จุ่มมอดม้วยด้วยพระบารมี

การเปรียบเทียบ “หม่มาร” เป็นอุปสรรค เภทภัย ต่าง ๆ ให้พ่ายแพ้พระบารมีและพระบรมเดชานุภาพ นอกจากนี้ กวียังเปรียบพระองค์ “เป็นมิ่งขวัญ” ของประชาชน และ “เป็นธงชัย” ของราชวงศ์จักรี ดังนี้

๑ ทรงธรรมปานน้ำทิพย์

เทพไทหิบบหยาดสวรรค

ชุ่มชื่นชุบชีวิต

เป็นมิ่งขวัญแห่งชีวา

ฯลฯ

๑ เดชะพระไตรรัตน์

ทั้งศีลสัตย์สร้างเสริมสง

พระบารมีจักรีวงศ์

ทุกพระองค์เป็นธงชัย

2.3.3 ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน

ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน (Personification) คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการเปรียบเทียบโดยนำสิ่งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตและไม่ใช้คนมากล่าวถึงราวกับเป็นคน (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา 2549: 39) ตัวอย่างการใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐาน เช่น

๑ เสนาะศัพท์ขับเพลงเห่

เสียงเส่นห้าน้ำสนั่น

เพลงทิพย์ไปเทียมทัน

กลั่นจากทรวงปวงนาวิ

อีกตัวอย่างที่มีภาพพจน์บุคลาธิษฐานชัดเจนคือการเปรียบเทียบให้เรือในพระราชพิธีเคลื่อนไหวดังมีชีวิต ดังนี้

๑ สุวรรณหงส์ลงลอยล่อง

งามผุดผ่องล่องลอยล้า

นาคราชผาดโฉมหน้า

ภูซังค์ล้าแผ่นโฉมลอย

จากข้อมูลข้างต้น กวีใช้วิธีการใช้กลวิธีเปรียบเทียบโดยใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐานให้เห็นนาฏการของเรือพระที่นั่งสุวรรณหงส์รวมทั้งเปรียบเทียบเรือพระที่นั่งอนันตนาคราช เรือพระที่นั่งอเนกชาติภุซังค์ที่เล่นได้เหมือนมีชีวิต จึงทำให้ผู้ฟังกายภาพเห็นเรือเห็นภาพความเคลื่อนไหวทั้งการมองเห็นและในจินตภาพอย่างชัดเจน

อภิปรายผล

การศึกษาแนวคิดและกลวิธีการสร้างสุนทรียภาพในกาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติฯ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาแนวคิดของกาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติฯ (2) เพื่อศึกษาวิธีการสร้างสุนทรียภาพในกาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติฯ และนำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) แบบอุปนัย ผลการศึกษาพบว่าแนวคิดสำคัญ 3 แนวคิด คือ 1) แนวคิดที่เกี่ยวกับการสรรเสริญพระบารมี 2) แนวคิดที่เกี่ยวกับชื่นชมกระบวนเรือพระราชพิธี และ 3) แนวคิดที่เกี่ยวกับสภาพบ้านเมืองในยุคนั้น สำหรับกลวิธีการสร้างสุนทรียภาพ พบว่า กวีใช้กลวิธีการสร้างสุนทรียภาพด้วย กลวิธีการสื่อความหมาย กลวิธีการสร้างความไพเราะ และกลวิธีการใช้ภาพพจน์

แนวคิดในกาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติฯ แสดงถึงฝีมือการประพันธ์ของกวี สะท้อนให้เห็นถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ตามบทสรรเสริญพระบารมีว่า พระองค์ทรงเป็นที่ปิตินดีของประชาชน ทรงเป็นหลักชัยของชาติ เป็นต้น ด้านเนื้อหา กวีได้รับอิทธิพลมาจากขนบการสรรเสริญพระเกียรติจากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติโบราณ แต่เนื้อหาในในกาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติฯ แตกต่างจากกาพย์เห่เรือในอดีต ดดยเริ่มต้นเนื้อหาด้วยที่สรรเสริญพระบารมี ตามด้วยการชมกระบวนเรือ และจบด้วยการชมเมือง แต่ไม่มีการกล่าวเปรียบเทียบกับความรัก กวีใช้วิธีเปรียบเทียบเพื่อการสรรเสริญรวมทั้งความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ จึงกล่าวได้ว่ากวีมีจุดมุ่งหมายเฉลิมพระเกียรติ

พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของกริหมล หนูเกื้อ (2566) และ ชีรพัฒน์ พูลทอง (2567) มีข้อมูลคล้ายกันคือเนื้อหาของกาพย์เห่เรือในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสรรเสริญพระเกียรติของพระมหากษัตริย์และบันทึกเหตุการณ์ในสมัยนั้น ทั้งนี้กวียังสืบขนบการแต่งกาพย์เห่เรือทั้งฉันทลักษณ์และการแบ่งเนื้อหาเป็นเรื่อง ๆ สอดคล้องกับผลการศึกษาของปัทมา ชีชม ประเสริฐกุล (2556) กล่าวว่า องค์ประกอบของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติมี 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนประณามพจน์ ส่วนเนื้อหาเป็นการสดุดีพระเกียรติคุณของพระมหากษัตริย์ ส่วนที่ 3 เป็นการปิดเรื่องบอกจุดประสงค์การแต่งและถวายพระพรพระมหากษัตริย์ อนึ่ง จากการศึกษาแนวคิดดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นว่ากาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติฯ ด้านฉันทลักษณ์กวียังคงรูปแบบการประพันธ์ตามแบบกาพย์เห่เรือตั้งแต่ยุคอยุธยาตอนปลาย

ส่วนการสร้างสรรค์สุนทรียภาพในกาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติฯ พบการหลากคำ ที่สื่อถึงพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เช่น พระผ่านฟ้า พระผ่านพิภพ พระผ่านเกล้า เป็นต้น ทำให้เนื้อหาของกาพย์เห่เรือมีไพเราะยิ่งขึ้นอีก นอกจากนี้กวียังใช้กลวิธีการเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ เช่น “สุวรรณหงส์ลงลอยล่อง งามผุดผ่องล่องลอยล้า” หรือการซ้ำคำเพื่อสื่อความหมายให้เด่นชัดมากขึ้น อาทิ **ทรงศีลทั้งทรงสัตย์ จึงทรงฉัตรจึงทรงชัย** เป็นต้น รวมทั้งการใช้ภาพพจน์เปรียบเทียบทำให้เนื้อหาเด่นชัดและมีความไพเราะมากขึ้น สอดคล้องกับข้อมูลของสุภาณี พัดทอง (2550) ที่กล่าวถึงการแต่ง กาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาว่า กวีใช้กลวิธีการสรรคำ การซ้ำคำ การเล่นคำ และการเล่นสัมผัส สรรค์สร้างเสียงเสนาะเพื่อเพิ่มคุณค่าทางวรรณศิลป์ มุ่งสรรเสริญพระบารมีพระมหากษัตริย์ จึงกล่าวสรุปได้ว่า การแต่งกาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติฯ กวียังคงยึดขนบการใช้กลวิธีการสร้างสรรค์สุนทรียภาพในบทประพันธ์เพื่อยกย่องเทิดทูนพระมหากษัตริย์ ส่งผลต่ออารมณ์และความรู้สึกของผู้ฟังได้สัมผัสถึงความงามทางศิลปะได้ชัดเจน

การพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร โดยกระบวนพยุหยาตราทางชลมารคพุทธศักราช 2562 นี้ จะเห็นได้ถึง “นาฏกรรม” ของรัฐ อันได้รับอิทธิพลจากศาสนาฮินดูและพุทธ ดังจะเห็นได้จากการผสมผสานความเชื่อทางศาสนาทั้งสองศาสนาเข้าด้วยกันอย่างเหนียวแน่นและสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างราชสำนัก รัฐบาล และประชาชนผ่านพระราชพิธีอันศักดิ์สิทธิ์และเป็นแบบแผนมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาสืบเนื่องจนถึงปัจจุบัน

คำว่า รัฐนาฏกรรม (theatre state, theatrical state) เป็นแนวคิดของ Clifford Geertz นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ได้อธิบายแนวคิดไว้ในหนังสือ Negara: The Theatre state in Nineteenth-century Bali เพื่อใช้อธิบายลักษณะทางการเมืองโบราณของบาห์ลี อินโดนีเซีย โดยให้คำจำกัดความของรัฐนาฏกรรม ว่า “รูปแบบของรัฐโบราณที่ได้รับอิทธิพลมาจากพุทธ-ฮินดูในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” (มัทธนะ รอดยิ้ม, 2564)

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2560) อธิบายถึง “รัฐนาฏกรรม” ไว้ว่า “รัฐนาฏกรรมเป็นการแสดงของรัฐทำให้เกิดโลกภายนอกที่มนุษย์เราสัมผัสได้ เพื่อจะให้มิผลกระทบต่อกับโลกภายในหรือโลกแห่งการรับรู้และรู้สึกของประชาชน” ซึ่งรัฐนาฏกรรมเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและตัวบุคคลอย่างประชาชนทั่วไป ผ่านการแสดง (dramatization)

อาจกล่าวได้ว่า การพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนครฯ เป็นรูปแบบนาฏกรรมของรัฐที่ดำรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ตามแบบแผนของโบราณราชประเพณี แสดงถึงความรัก ความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ด้วยความชื่นชมโสมนัส ที่เกิดจากความร่วมแรงร่วมใจระหว่างรัฐบาล ประชาชน ในการจัดพระราชพิธีดังกล่าวถวายพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วยความจงรักภักดี

อนึ่ง ผลการศึกษาในครั้งนี้ สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยว่ากวีนำเสนอแนวคิดด้วยกลวิธี สร้างสุนทรียภาพของกาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติฯ ทำให้ผลงานสื่อความหมายและความไพเราะได้อย่างกลมกลืน แสดงถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และประเทศชาติอย่างโดดเด่น รวมถึงเปรียบเสมือนกับเป็นบันทึกประวัติศาสตร์ที่ฉายภาพพระเกียรติคุณของพระมหากษัตริย์ ความงามของเรือพระราชพิธีและความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษากาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติฯ ในเชิงลึกในด้านลักษณะเด่นทางวรรณศิลป์ คุณค่าที่ปรากฏในกาพย์เห่เรือเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ ซึ่งจะส่งเสริมความเข้าใจ ความรู้ที่เกี่ยวกับการสร้างวรรณศิลป์ที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมไทยมากยิ่งขึ้น
2. ควรศึกษาวิจารณ์ลีลาของกวีในเชิงลึก เช่น รูปแบบการนำเสนอ การใช้คำหรือการใช้ภาพพจน์ที่แสดงเอกลักษณ์เด่นเฉพาะของกวีเพื่อใช้เป็นแนวทางการศึกษาวรรณกรรมร้อยกรองในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- กรีกมล หนูเกื้อ. (2566). ลักษณะเด่นและคุณค่าในฐานะบันทึกทางประวัติศาสตร์ของกาพย์เห่เรือในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์*, 15(3), 95–105. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/nakboot/article/view/257411>
- ดวงมน จิตรจำนงค์. (2566). *สุนทรียภาพในภาษาไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: เดอะ บุคส์พลัส.

- ทองย้อย แสงสินชัย. (2563, 16 มกราคม). ภาพยนตร์เรื่องเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสมหามงคลการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เสด็จเลียบพระนคร โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค วันที่ 12 ธันวาคม พุทธศักราช 2562. *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 137 ตอนที่ 3 ข หน้า 7-34.
- ธีรพัฒน์ พูลทอง. (2567). สารัตถะของภาพยนตร์เรื่อง: การสืบสรรค์และการปรับประยุกต์. *วารสารภาษาและวรรณคดีไทย*, 41(2), 96-146. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/THlanglit/article/view/273490/186529>
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2560, 7 เมษายน). ประชาชนในรัฐนาฏกรรม (1). *มติชนสุดสัปดาห์*.
https://www.matichon.co.th/weekly/featured/article_30805
- บัญชา ศรชัย, เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี และจตุพร ศรีม่วง. (2567). การศึกษากระบวนการพยุหยาตราทางชลมารคในสมัยต่าง ๆ. *วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์*, 9 (1), 309-406. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou/article/view/273506/182802>
- ปัทมา ทิมประเสริฐกุล. (2556). *ยวนพ่ายโคลงฉันท์: ความสำคัญที่มีต่อการสร้างขนบและพัฒนาการของวรรณคดีประเภทยอพระเกียรติของไทย*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มัทธนะ รอดยิ้ม. (2564, 2 มิถุนายน). *รัฐโคกนาฏกรรม จากความหวาดกลัว สู่ความสิ้นหวัง*.
<https://www.the101.world/theatre-state/>
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2546). *สุนทรียศาสตร์เพื่อชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์.
- วีระนุช จารวัฒน์. (2550). *ศึกษาขนบการสืบทอดและศิลปะการประพันธ์ภาพยนตร์เรื่อง*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศานติ รักดีคำ. (2562). *พระเสด็จโดยแดนชล เรือพระราชพิธีและขบวนพยุหยาตราทางชลมารค*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุจิตรา จงสถิตวัฒนา. (2549). *เจิมจันทน์กัสดาล: ภาษาวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุนิสา เขตตะลี. (2563). การเสด็จพระราชดำเนินเลียบพระนคร โดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช 2562. *วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ*, 11(1), 1-12. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/ndsijournal/article/view/241497/164255>
- สุนิสา มั่นระวัง. (2529). *วิเคราะห์ภาพยนตร์เรื่องสมัยอยุธยาตอนปลายจนถึงรัตนโกสินทร์ปัจจุบัน*. [วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- สุปาณี พัดทอง. (2550). การสรรค์สร้างเสียงเสนาะในกาพย์เห่เรือเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา. ใน สุ
จิตต์ วงษ์เทศ และคนอื่น ๆ (บก), เรือพระราชพิธี และ เห่เรือ มาจากไหน? เมื่อไหร่?. (น. 240-
246). กรุงเทพฯ: มติชน.
- อุดม หนูทอง. (2522). พื้นฐานการศึกษาวรรณคดีไทย. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.